

Toruń, dnia 28 grudnia 2014 r.

Opinia

Ośrodka Badań, Studiów i Legislacji Krajowej Rady Radców Prawnych do projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy nr 2678), w zakresie proponowanych zmian w ustawie Kodeks postępowania cywilnego dotyczących części pierwszej poświęconej postępowaniu rozpoznawczemu

1. Opiniowany projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw w zakresie dotyczącym zmian w ustawie Kodeks postępowania cywilnego, części pierwszej poświęconej postępowaniu rozpoznawczemu zawiera przepisy zmierzające do dalszej informatyzacji postępowania cywilnego oraz jego przyspieszenia przez m.in. szersze zastosowanie systemu teleinformatycznego do wnoszenia do sądu pism procesowych, wprowadzenie doręczeń elektronicznych, odformalizowanie przepisów w zakresie wezwań na posiedzenia sądowe. Projekt ten wprowadza także zmiany w przepisach dotyczących postępowania dowodowego związane z wprowadzeniem do kodeksu cywilnego definicji dokumentu oraz nowej formy szczególnej, tj. formy dokumentowej.

Większość z projektowanych zmian kodeksu postępowania cywilnego należy ocenić pozytywnie. Wybrane zmiany, które mogą budzić pewne wątpliwości zostaną zaś omówione poniżej.

2. Według projektu art. 50 § 3 k.p.c. ma otrzymać brzmienie „Do rozstrzygnięcia sprawy o wyłączenie sędziego, którego dotyczy wniosek, może podejmować dalsze czynności, z wyjątkiem wydania orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie.” W uzasadnieniu projektu podano, że zmiana ta podyktowana jest względami praktyki. Wniosek o wyłączenie sędziego jest wykorzystywany przez strony do przedłużania postępowania, stał się on instrumentem taktyki procesowej. Niewątpliwie nadużywanie przez strony wniosków o wyłączenie sędziego należy ocenić negatywnie. Zachowania takie

nie powinny jednak, w mojej ocenie, prowadzić do tak daleko idących zmian przepisów kodeksu postępowania cywilnego, stanowiących procesowe gwarancje niezawisłości sędziowskiej. Podejmowanie czynności procesowych przez sędziego, którego dotyczy wnioski o wyłączenie, może podważać autorytet wymiaru sprawiedliwości oraz zaufanie do sądów, zwłaszcza wtedy, gdy okaże się, że wniosek taki był zasadny i podjęte przez sędziego czynności po zgłoszeniu wniosku winny być zniesione, a następnie powtórzone. W celu zapobiegnięcia przedłużaniu postępowania przez strony wystarczające by było, np. wprowadzenie krótkich terminów na rozpoznanie takiego wniosku oraz zażalenia na postanowienie oddalające wnioski o wyłączenie sędziego, a także zmiana składu sądu rozpoznającego taki wniosek z trzech sędziów zawodowych na jednego. Przyjęcie powyższych rozwiązań miałyby również znaczenie prewencyjne dla tych stron, które nadużywają wniosków o wyłączenie sędziego w celu przedłużenia postępowania. Szybkie rozpoznawanie przez sądy takich wniosków oraz zażeń na postanowienia je oddalające mogłoby czynić niecelowym „wstrzymywanie” przy ich pomocy postępowania.

3. Wątpliwości wywołują również projektowane zmiany treści art. 125 k.p.c. w zakresie § 2¹ - § 2⁴.

Z treści art. 125 § 2¹ k.p.c. wynika, że jeżeli jedna ze stron dokonała wyboru wnoszenia pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, pisma procesowe w tej sprawie należy wnosić wyłącznie za pośrednictwem tego systemu. Pisma wniesione z pominięciem systemu teleinformatycznego nie wywołują skutków prawnych, są odsyłane do nadawcy z zawiadomieniem o ich bezskuteczności. Pisma wnoszone za pośrednictwem systemu teleinformatycznego powinny być opatrzone podpisem elektronicznym (projektowany art. 126 § 5 k.p.c.). Projektowana zmiana przepisów kodeksu postępowania cywilnego stawia w bardzo trudnej sytuacji tę stronę, która nie dokonała wyboru systemu teleinformatycznego, a niejako została „zmuszona” do korzystania z niego wskutek jego wyboru przez stronę przeciwną. Strona ta będzie bowiem zobowiązana, jeżeli zamierza podjąć obronę swoich praw, do korzystania z systemu teleinformatycznego niezależnie od tego, czy posiada faktyczną możliwość obsługiwania tego systemu, co może poważnie ograniczać nie tylko jej prawo do obrony, ale przede wszystkim jej prawo do sądu. W sytuacji, gdy strona ta nie posiadałaby

faktycznych możliwości wnoszenia pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego oraz nie dysponowała środkami na pokrycie kosztów profesjonalnego pełnomocnika, który będzie ją reprezentował w sprawie i chciałaby złożyć wniosek o ustanowienie dla niej takiego pełnomocnika z urzędu, to nie będzie miała również prawnej możliwości skutecznego złożenia takiego wniosku (wniosek taki powinna ona złożyć za pośrednictwem systemu teleinformatycznego). Ponadto z przepisu tego nie wynika, w jakim czasie można dokonać wyboru wnoszenia pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, co oznacza, że wybór taki może mieć miejsce w każdym czasie, to z kolei może stanowić pole do nadużyć oraz być wykorzystywane jako instrument taktyki procesowej, zmierzający do ograniczenia możliwości obrony strony przeciwnej. Brak jest również regulacji dotyczącej spraw, w których strony mogą dokonać wyboru wnoszenia pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego, co może rodzić kolejne wątpliwości np. w wypadku wyboru tego systemu przez pracodawcę/organ rentowy w postępowaniu w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych czy w postępowaniu w sprawach małżeńskich lub w innym postępowaniu, które wymaga przeprowadzenia wielu dowodów, w tym osobowych.

Z kolei projektowany art. 125 § 2³ k.p.c. wprowadza rozwiązanie, według którego, „jeżeli z przyczyn technicznych leżących po stronie sądu nie jest możliwe wniesienie pisma za pośrednictwem systemu teleinformatycznego w wymaganym terminie stosuje się art. 168 § 1 k.p.c.”. Stosownie do ostatnio powołanego przepisu, jeżeli strona nie dokonała w terminie czynności procesowej bez swojej winy, sąd na jej wniosek postanowi przywrócenie terminu. Ze wskazanej regulacji wynika, że w sytuacji opisanej w art. 125 § 2³ k.p.c. strona może złożyć wniosek o przywrócenie terminu, w którym powoła się na brak winy w jego uchybieniu, bez konieczności uprawdopodobnienia okoliczności uzasadniających wniosek i bez konieczności dokonania czynności, dla której uchybiła terminowi. Z odwołania zawartego w tym przepisie tylko do treści art. 168 § 1 k.p.c. można bowiem wyprowadzić wniosek, że pozostałe przepisy dotyczące wniosku o przywrócenie terminu nie mają tu zastosowania, w tym przepis dotyczący terminu, w którym strona powinna złożyć wniosek o przywrócenie terminu. Teoretycznie zatem strona, która z przyczyn technicznych leżących po stronie sądu nie

mogła wnieść apelacji w terminie może złożyć wniosek o przywrócenie terminu do jej wniesienia w każdym czasie. Poza tym opiniowany przepis może również wywoływać wątpliwości w kontekście dopuszczalności przywrócenia terminu uchybionego z przyczyn technicznych leżących po stronie strony, ale przez nią niezawinionych. Z tych względów, w mojej ocenie, projektowany przepis powinien mieć brzmienie: *„Jeżeli z przyczyn technicznych nie jest możliwe wniesienie pisma za pośrednictwem systemu teleinformatycznego w wymaganym terminie stosuje się przepisy o przywróceniu terminu”*.

Zastrzeżenia można również zgłosić do treści art. 125 § 2⁴ k.p.c., według którego *„oświadczenie o wyborze lub rezygnacji z wyboru wnoszenia pism procesowych w sprawie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego składa się za pośrednictwem systemu teleinformatycznego”*. Należy bowiem zauważyć, że rezygnacja z wyboru wnoszenia pism procesowych w sprawie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego będzie zazwyczaj konsekwencją bądź problemów technicznych związanych z jego obsługą, bądź np. wypowiedzenia pełnomocnictwa i działania osobiście przez stronę lub przez nowego pełnomocnika, którzy nie korzystają z wnoszenia pism procesowych za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. W wymienionych sytuacjach rezygnacja z wyboru wnoszenia pism za pośrednictwem systemu teleinformatycznego może okazać się dla strony znacznie utrudniona, jeśli nie niemożliwa. Konsekwencje takiej regulacji mogą być wyjątkowo dotkliwe w wypadku, gdy stronie biegnie termin do wniesienia środka zaskarżenia, a problemy techniczne z obsługą systemu uniemożliwiają jej wniesienie apelacji w terminie. Z tych względów, w mojej ocenie, projektowany przepis powinien mieć brzmienie: *„Oświadczenie o wyborze wnoszenia pism procesowych w sprawie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego składa się za pośrednictwem systemu teleinformatycznego. Oświadczenie o rezygnacji z wyboru wnoszenia pism procesowych w sprawie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego strona może złożyć za pośrednictwem systemu teleinformatycznego lub z pominięciem tego systemu w formie pisma procesowego.”*

4. Wątpliwości wywołuje również treść projektowanego art. 130 § 6 i 7 k.p.c. W art. 130 § 6 zdaniu pierwszym k.p.c. dotyczącym wniesienia pisma podlegającego opłacie za pośrednictwem systemu teleinformatycznego należałoby doprecyzować, że

pismo to powinno być wniesione wraz z należną opłatą. Podobnie w zdaniu drugim, należałoby dodać, że pismo wniesione bez należnej opłaty nie wywołuje skutków. Biorąc bowiem pod uwagę brzmienie projektowanego przepisu, można przyjąć, że pismo wniesione z opłatą niezależnie od tego, czy jest to opłata należna czy nie, wywołuje skutki prawne, a nie taki był chyba cel tej regulacji. Z kolei w § 7 art. 130 k.p.c. postanowiono, że w razie wniesienia pisma podlegającego opłacie z naruszeniem przepisu § 6 przewodniczący odsyła pismo wnoszącemu i zawiadamia go o bezskuteczności czynności. Odesłanie pisma, o którym mowa także w projektowanym art. 125 § 2² k.p.c., jest czynnością nieznaną kodeksowi postępowania cywilnego i w związku z tym na jej tle mogą powstać wątpliwości co do formy tego odesłania oraz zaskarżalności tej czynności.

5. Istotne zmiany projektowane są w zakresie dowodu z dokumentu. Zmiany te są konsekwencją przyjęcia w opiniowanej ustawie w części dotyczącej kodeksu cywilnego definicji dokumentu oraz nowej formy czynności prawnej – formy dokumentowej. Stosownie do treści projektowanego art. 243¹ k.p.c. przepisy oddziału o dokumentach stosuje się do dokumentów zawierających tekst, umożliwiającą ustalenie ich wystawców, co oznacza, że dowody będące dokumentami w postępowaniu cywilnym nie muszą być własnoręcznie podpisane przez ich wystawców. Dokumenty, o których mowa w oddziale „Dokumenty” (art. 243¹-257 k.p.c.), ustawodawca dzieli na urzędowe i prywatne, natomiast w ramach dokumentów prywatnych odróżnia dokumenty w formie papierowej, elektronicznej oraz dokumentowej. W odniesieniu do dokumentów prywatnych w formie papierowej i elektronicznej ustawodawca reguluje zagadnienie ich mocy dowodowej, wzruszalności oraz badania prawdziwości pisma. Brak jest natomiast jakiegokolwiek regulacji dotyczącej dokumentów prywatnych w formie dokumentowej, które również mogą być dowodami w postępowaniu cywilnym (np. sms, e-mail). Należy zatem przyjąć, że takie dowody z dokumentu nie korzystają z żadnych domniemań. Problematyczne może być w praktyce ustalenie wystawcy takiego dokumentu. W projektowanym art. 254 k.p.c. brak jest regulacji dotyczącej sposobu ustalania - w wypadkach wątpliwych - wystawcy dokumentu sporządzonego w formie dokumentowej. Krytycznie należy się również odnieść do zmiany treści art. 308 k.p.c. w zakresie rezygnacji z odesłania do odpowiedniego stosowania do dowodów

z innych dokumentów (chodzi to o dokumenty zawierające treść inną niż tekst np. obrazy lub dźwięki) także przepisów o dowodzie z dokumentu. Artykuł 308 k.p.c. znajduje się bowiem w oddziale zatytułowanym „Inne środki dowodowe” i przepisy o dowodzie z dokumentu bez stosownego odesłania nie będą miały zastosowania do dowodów, o których mowa w art. 308 k.p.c., o ile nie będą one zawierały tekstu. Warto przy tym dodać, że dowody te będą przedstawiały wartość dowodową nie tylko z punktu widzenia ich cech zewnętrznych, ale przede wszystkim z punktu widzenia treści, którą przekazują. Skoro projektowany art. 308 k.p.c. dotyczy dowodów z innych dokumentów, zaś w praktyce często spotyka się dokumenty zawierające nie tylko tekst, ale także np. obraz lub dźwięk, to w mojej ocenie, celowe by było przeniesienie tego przepisu do oddziału zatytułowanego „Dokumenty” jako art. 257¹ k.p.c. w brzmieniu: *“Przepisy oddziału niniejszego mają odpowiednie zastosowanie do dowodów z innych dokumentów niż wymienione w art. 243¹, w szczególności zawierających zapis obrazu, dźwięku albo obrazu i dźwięku. Sąd przeprowadzając te dowody, stosuje także odpowiednio przepisy o dowodzie z oględzin.”*

6. Reasumując przedłożona do zaopiniowania ustawa o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw w zakresie dotyczącym zmian w ustawie Kodeks postępowania cywilnego, części pierwszej poświęconej postępowaniu rozpoznawczemu wprowadza istotne zmiany, będące odpowiedzią na potrzeby praktyki, a jednocześnie reakcją na nowe możliwości techniczne, których wprowadzenie w postępowaniu cywilnym, zmierza do jego unowocześnienia. Zmiany te zasadniczo można uznać za krok w dobrym kierunku.

dr Agnieszka Laskowska-Hulisz

radca prawny